

מלחמתו נגד החלוקה

— צרור מכתבים —

עם הידיעות הראשונות על חלוקת הארץ (החלק הגדול — לערבים, החלק המזערי — ליהודים), שהוצעה ע"י וועדת פיל המפורסמת, במאי 1937 — יצא ר' דניאל במסע תעמולה נגדה. לנושא זה הוא הקדיש מספר מאמרים בעתונות ("הבוקר" ועוד), וגם נרתם לפעולה ממשית בארגון ההתנגדות לרעיון חלוקת ארץ ישראל.

כדרכו, פנה תחילה ^{אגודת התורה} לרבני הארץ ולאישים צבוריים. תשובותיהם מעניינות מבחינת הדת וההגיון. אנו מביאים להלן, באופן כרונולוגי, את חילופי הדברים בין רבי דניאל לבין האישים שהוא פנה אליהם. יש בחילופי הדברים ערך היסטורי חשוב ביותר.

*

א. מר' דניאל פורקים (להלן ד.ס.) לועה"פ של הסתדרות הפועל המזרחי בא"י מיום ז' אייר תרצ"ז:

לצערי, אין באפשרותי להשתתף בישיבת המרכז שלכם שתקיים ביום השני, ואני מברך אתכם בעבודה פוריה, לכוד ושלום במבנכם וחזוק הסתדרותכם. תרשו לי גם להגיד את דעתי בקשר עם הסעיף א' של סדר היום שלכם: המצב המדיני. הגם שכמעט כל המפלגות קבלו החלטה, כביכול, נגד הקנטוניזציה וחלוקת הארץ, בכל זאת אין אנו בטוחים שע"י גורמים פנימיים וחיצוניים ישנו את החלטתן ויגררו אחרי הבוגדים המוכנים לוותר על חלק מארץ ישראל.

רק המזרחי והפועל המזרחי שאמונתם בבנין ארצנו נובעת אצלם לא רק מהצהרת בלפור והקוניוקטורה הפוליטית העולמית, אלא היא נובעת מתוך אמונתם בתורת משה וביעודי הנביאים: "כי לך ולזרעך אתן את הארץ הזאת". בכל הדורות ובכל הזמנים הכי קשים לא התיאשנו מארץ ישראל ולא וותרנו שום וותר. אתם ביחד עם המזרחי תעברו חלוצים לפני המחנה להכריז מלחמה נגד הבוגדים והפושעים שלא לוותר אף על שעל אחד של אדמה מארץ ישראל שלנו.

אני גם אבקש שתדונו על יצירת מפעל גדול לזכרוננו של מורנו הקדוש האלוקי הרב קוק זצ"ל, הנפש הנעלה והאצילה שלחם כל ימיו בשביל עם ישראל, ארץ ישראל

ותורת ישראל. לצערנו, מוסדותינו הלאומיים המקימים מפעלים על שמות אנשים — לא מצאו את הצורך להקים זכרון עולם לאיש הנעלה והיקר לכל האומה. עליכם מוטל לתקן את חטאתם של אחרים ולהכריז על מפעל התישבותי על שמו הגדול והקדוש לנו וגם אני מוכן להתמסר ולעזור לכם לגשם את המפעל הגדול והנעלה הזה.

*

ב. מאת ד. פ. אל הרב מאיר ברלין, ירושלים, מיום ט' אייר תרצ"ז.

אנו עומדים היום לפני ישיבת הועד הפועל וידונו בה על שאלת הקנטונים. יש חשש שתבוא הצהרה מהאכזקוטיבה לדחות את ההצעה ולא לדון עליה בנימוק שעוד לא יודעים על הצעה קונקרטית ^{אשר תהיה} אני חושב שבזה יש סכנה גדולה, כי על ידי זה ימצאו הפשרנים של האכזקוטיבה יד חפשית לעשות מה שלבם חפץ. חברי המזרחי, יחד עם הפועל המזרחי מוכרחים להעמיד את השאלה בכל הקפה ולהביא את הדבר לידי הצבעה. כי לדעתי, אם הדבר יגיע להצבעה לא יעיוזו אפילו רוב הפשרנים להצביע בעד הקנטונים, ועל אדוני מוטלת החובה ללחום מלחמה חריפה להביא לידי הצבעה נגד הקנטונים.

מאד רציתי להיות בירושלם בכדי להשפיע על חברינו החלשים שלא ירקדו במרקדת של זנב מדינה יהודית. לצערי, מפני מחלתי לא יכלתי בשום אופן להשתתף ואני מקוה שאדוני ידע לעמוד על המשמר.

*

ג. מאת ד. פ. אל מר ש.ז. שרגא, ירושלים. מיום ט' אייר תרצ"ז.

שמחתי בשמעי היום שהחלטתם בישיבת המרכז אצלכם שתתנגדו בכל תוקף ובכל צורה שתהיה בענין הקנטונים וחלוקת הארץ. אבל אליה וקוץ בה, כי שמעתי גם זאת שאם באיזה אופן שהוא תבוא הצהרה מהאכזקוטיבה שלא ידונו על זה בנימוק, שעוד לא יודעים על הצעה קונקרטית, אז אתם לא תתנגדו לעבור לסה"י.

אני חושב שבזה יש סכנה גדולה, כי על ידי זה ימצאו הפשרנים של האכזקוטיבה הרוצים בזה יד חפשית ויעשו מה שלבם חפץ. אבל אם יבוא הדבר לידי הצבעה, אני חושב שאפילו רובם של הפשרנים לא יעיוזו להצביע בעד הקנטונים ובשביל זה תעמדו על המשמר ותלחמו מלחמה חריפה להביא לידי הצבעה נגד הקנטונים.

המזרחי והפועל המזרחי מוכרחים להעמיד את השאלה הזאת בכל הקיפה, כדי להביא את הדבר לידי הצבעה, מפני שיש חשש שהפשרנים ואלה מן האכזקוטיבה הרוצים בכך, ימצאו דרך לעשות מה שלבם חפץ ויסירו את השאלה מסדר היום.

במרכז העולמי, בישיבה שהשתתפנו, ראיתי את עמדתך קרובה לדעתי, והתנגדת

בכל תוקף לענין הקנטונים. מאד רציתי להיות בירושלם, אולי היה עולה בידי להשפיע על חברינו החלשים שלא ירקדו במרקדת של זנב מדינה יהודית. אבל, לצערי, מפני מחלתי לא יכולתי בשום אופן להשתתף, ואני מקוה שאתה תדע לעמוד על המשמר.

*

ג. מאת ד. פ. אל מר מאיר גרוסמן, מפלגת המדינה היהודית, ת"א, 17 מאי 1937. קראתי בעתונים על הרצאתו שהתקיימה ביום השבת בתל-אביב. שמחתי שכב' בשם המפלגה שלו, הביע את התנגדותו לכל נסיון של קנטוניזציה וחלוקת הארץ. אבל רציתי לשאול אותו, איך ה' ליכטהיים בשם המפלגה המדינית דיבר באספת הועה"פ הציוני שהתקיימה בירושלים, בעד חלוקת הארץ? אשמח מאד אם אקבל מכב' הסבר על העמדה של מר ליכטהיים.

*

אוצרות התורה
אוצרות השות

ד. מאת מפלגת המדינה היהודית (מר מאיר גרוסמן) אל ד' פ., 20 מאי 1937. אני מאשר את קבלת מכתבך מה-17 לח' מאי ומודה לך בעד יחסך הער למפלגתנו והתענינותך בה.

העמדה שלנו כלפי תכנית חלוקת הארץ היא שלילית בהחלט. אני מצרף את החלטת הועידה שלנו בשאלה זו, שהיא לא זקוקה לשום פרוש נוסף. אנחנו גם פועלים בכוון זה. כשהייתי בלונדון עשיתי דבר מה כדי לגייס את דעת הקהל נגד ההתנקשות החדשה הזאת.

בשבוע הבא אני נוסע ללונדון כדי להמשיך את הפעולה הזאת. אני בטוח שאילו התגייסו כל כוחותינו נגד התכנית, היה עולה בידנו למנוע בעד הסכנה. מה שנוגע לעמדתו של ליכטהיים — זוהי דעה פרטית שלו ואם איני טועה הוא גם הצהיר זאת. באופן יסודי גם הוא נגד חלוקת הארץ, קנטוניזציה או איזה צמצום של זכויותינו, אבל הוא חושב, שאם נעמוד לפני ברירה עלינו לבחור ביצירת מדינה יהודית, אף אם היא תהיה קטנה. חסר לו הבטחון באמונה שלי, כי אנו נוכל להתגבר על ההתנקשות. ליכטהיים לא תמך בהצעה של חלוקת הארץ, כי אם בעת הבריור הכללי של השאלה, הביע את דעתו שהיא לא שלילית לגמרי. בשבוע הבא אני אהיה בחיפה ואשתדל לבקר אותך.

*

ה. מאת המשורר אורי צבי גרינברג אל ד.פ. מיום כ"ו סיון תרצ"ז 5.6.37. לא אוכל, אדוני היקר, לנסוע ביום מחר. נמלכתי בדעת, שכבודו בעצמו הרי יועד

עם מר א. ועם הד"ר ק. אם תצא טובה מן הפגישה עם מר א., הרי מה שכבודו ימצא לנחוצה לעשות — אעמוד לשרות. ובמקרה שלא יצא כלום עם מר א., יואיל כבודו לדבר עם הד"ר ק. ומה שתחליטו ביניכם בענין הנידון (אם יהיה צורך לנסוע ירושלימה לשם התייעצות) אז אודע אצל כבודו ואעשה הכל. אני אכנס לוועד הקהלה להודע על הכל.

*

ו. מאת ד.ב. למשורר א. צ. גרינברג, כ"ט סיון תרצ"ז — 8 יוני 1957.
בקשר עם השיחה שהיתה בינינו נא להכין את הכרוז, או קול קורא, יחד עם רשימת אנשים שבאים בחשבון לחתום על הכרוז. גם אני אכין רשימה. ביום הראשון אהיה אי"ה בתל-אביב, נא להכנס אלי בשעה 4 אחה"צ בוועד הקהלה ונתייעץ איך לגשם את הפעולה.

*

ז. מאת ד. ס. אל מרכז מפא"י, מיום י"א תמוז תרצ"ז.
בישיבה במרכז העולמי של המזרחי הוחלט לפנות למפלגות הציוניות ולאישים שונים בשוב לחתום על ההצהרה הרצופה בזה ולפרסמה ברבים. עד עכשיו חתמו המפלגות והאישים דלקמן:
(א) הרבנים הראשיים לא"י
(ב) הרבנים הראשיים לת"א
(ג) המפלגות: (1) המזרחי (2) הפועל המזרחי (3) ציונים כלליים ב' (4) המדינתיים
(ד) אישים: רוקח, פנקס, יסקי, קלוזנר, גולד, פרבשטין, אוסטרובסקי, שפירא, שרגאי, הרב א. גיפלד, גפני.
(ה) מועצות המושבות: רמת-גן — קריניצי; פ"ת — שטמפר; רחובות — גורודיסקי. אנו מבקשים איפוא להודיענו אם אתם מסכימים כמפלגה או אישים מהמפלגה שלכם לחתום על ההצהרה הנ"ל.
היות והדבר תכוף, אני מבקש את תשובתכם לחיוב או לשלילה עד שעה שש בערב, שאתם תתקשרו אתי או שאני אתקשר אתכם.

אוצרות התורה
אוצרות השות

ה צ ה ר ה

היהדות הארצי ישראלית לכל זרמיה מזהירה את עמדתה האחידה והברורה שלא תסכים לעולם לשום הצעה שהיא שיש בה משום צמצום גבולות ארץ ישראל או חלוקתה באיזו צורה שתהיה ולא תותר אף על שעל אחד מאדמת ארץ-ישראל ומכריזה בכל תוקף על זכותה ההיסטורית הנצחית המלאה והשלמה של האומה על מולדתה לכל גבולותיה

ההיסטוריים, ושוללת כל נסיון של הסכמה להצעות של חלוקה או הצעות אחרות הפוגעות בזכותנו ההסטורית.

*

ח. אל הרב הראשי לא"י ר' יצחק אייזיק הלוי הרצוג — מאת ד.ס., י"ג תמוז צ"ז
היום קראתי בעתון "הארץ" את הפרסום בקשר עם ההכרזה נגד חלוקת הארץ שכתב ר' חתם עליה.

נודעתי לראות את המעשה המכוער שנעשה על ידי הועד הלאומי בפרסום הזה שהוא גורם עלבון לרבנות הראשית. הועד הלאומי הנתון כולו תחת שלטון השמאל, רוצה לשלוט ^{במדינה} ^{העברית} הרגש ועל הדעות של הרבנות הראשית. אין אני חושב שיש רשות למי שהוא, ואפילו הסוכנות או הועד הלאומי, לעשות צנזורה על דעת הרבנות הראשית, ובפרט על הצעד היפה והנכון להצלת ארץ ישראל ועם ישראל שהרבנות עשתה בהכרזתה. האנשים האלה, בשביל אמביציות קטנות עשו מה שעשו וגרמו עם הפרסום שלהם נזק לאינטרסים שלנו. הם דוגלים תמיד בשם המשמעת הלאומית, ובו בזמן מכריזים בן-צבי וקצנלסון הכרזות בנגוד להחלטת הועד הפועל הציוני ומפירים את המשמעת הלאומית. לא די שהם חוטאים חטא גדול בזה שהם משתיקים את העם ומרדימים אותו, עוד ידם נטויה להשתיק גם את הרבנים שעשו בשביל האינטרסים של העם ובהתאם להחלטות הועד הפועל הציוני.

לך רבנו הגדול בדרכך לטובת עמנו ואל תפחד ואל תרתע מן המכשולים שמשימים על דרכך.

*

ט. אל ד. ס. מאת הרבנות הראשית יפו-ת"א — מיום ט"ו תמוז צ"ז.
בהיותי בירושלים בקרתי את הרב הרצוג, דברתי אתו ע"ד הענין, והוא הבטיח לי, שאם יתפרסם ע"י "פלקור" שהחתימה היתה שלא בהסכמתו, אז הוא יודיע ע"י סט"א, שהחתימה שלו בעינה עומדת והוא מתנגד בכל תוקף נגד חלוקת הארץ באיזו צורה שהיא. וכן הבטיח לי ג"כ ב"כ הסט"א מר קורלניק.

אבל לא כדאי בשום אופן להעלות עכשיו עוד הפעם את הענין על טורי העתונות; אפשר להרגיז עי"ז רק את אלה אשר יש להם השפעה גדולה עליו, וסו"ס יש לו אנשים המכתיבים אותו ומשפיעים עליו, כי איננו בעל דעה תקיפה, וזה יוכל יותר להזיק מלהועיל. ודי לחכימא ברמיזא...

חוץ מזה שמעתי בימים הללו, שכאלו גם רוקח מתכוונן לחזור מחתימתו. אינני יודע עד כמה אמת נכון הדבר, אבל די אם כבר שמועה כזו פורחת באויר, ומשום כך רק שתיקה יפה.

*

י. מאת הרב עמיאל ודניאל סירקיס — אל הרב עוזיאל, מיום 8 ביולי 1937.

מברק

אחרי פרסום הדין והחשבון של הוועדה המלכותית דעתנו שעל הרבנות להכריז צום כללי מיד בארץ ולפרסם על ידי סט"א שמבקשים הכרזת צום בכל העולם. נא להתקשר עם הרבנות הראשית הרב יעקב מאיר והרב הרצוג.

*

יא. אל הרב אביגדור עמיאל ת"א — מאת הרבנים יעקב מאיר ויצחק הרצוג ירושלים, יום 20 ביולי 1937.

מברק

אנו דורשים לעכב את פירסום הכרזת באיזו צורה שהיא עד הודעה חדשה מצדנו.

*

יב. אל ד. ס. מאת הרב יעקב משה חרל"פ, חופ"ק שערי חסד, רחבי' והסביבה, ראש הישיבה המרכזית הק' "מרכז הרב", ירושלים.

בעזהש"ת, ידי"נ הנכבד לעדתו מוהר"ר דניאל סירקיס נ"י, יקבל בזה באהבה את תשובתי בענין זה וד' יברך את עמו בשלום ויגאלנו גאולה שלמה מהרה,

ידי"נ יעקב משה חרל"פ.

י"ג מנחם אב תרצ"ז לפ"ק, ד' לסדר אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן ההר הטוב והלבנון. —

ע"ד השאלה הגדולה העומדת על הפרק בקשר עם הדו"ח של הוועדה המלכותית אם שרי לוותר על ^{אשר יתורה} מארץ ישראל — הנה לנתח את הענין עפ"י מחקר הלכה באורך קשה לי כעת לרגלי שהותי למרגוע פעה"ק חיפה בהר הכרמל, ואכתוב רק בקצרה. והנה הדבר פשוט וברור וחלילה לישראל לוותר. כל ויתור על מה שהוא קדוש בקדושת ארץ ישראל, חלק גדול או חלק קטן, היא מבחינת 'לא הודה בארצו' ואין שום הבדל בין אם לא הודה בכל הארץ ללא הודה בחלק מן הארץ (ומרע"ה כשהתחנן לעבור לארץ התחנן שיעבור בכל הארץ, לא רק בהשפלה כ"א גם בהר, ההר הטוב הזה והלבנון, וכשלא נתקבלה תפלתו לעבור בכל הארץ לא נכנס אף לחלק מן הארץ). ואם על מרע"ה שאמרו עליו, 'איש מצרי הצילנו' הי' נחשב זה ללא הודה בארצו ובשביל זה נסתבבו הדברים שלא נכנס לארץ ונגרם מזה כל האסונות שלנו, חורבן ביהמ"ק וכל הגלויות הגדולות והארוכות — ק"ו לויתור על חלק מהארץ, זה יותר מלא הודה כ"א גם כופר

בארצו; וכל אשר בשם ישראל יכונה אסור עליו לכחד את יהדותו ואת שייכותו לארץ ישראל כולה, בין נולד בה בין לא נולד בה, כאשר כן מרע"ה נולד במצרים ולא היו עוד ישראל נכנסים לארץ. ואעפ"כ הי' נחשב זה לעוון; ואם כ"כ גדול העוון של אי הודאת בארץ ליחיד, כמה יגדל עוון זה לציבור שידבר בשם כלל ישראל, וק"ו ב"ב של ק"ו כפירה בארץ. ואין ספק כי אם יגיעו הדברים ויצטרכו חלילה לחתום על כתב חוזה בין לאומים, שמשמעו יהי' ויתור איזה שהוא מכל זכותנו על ארץ ישראל. נוח יותר להחתמים לקצץ בהונות ידיהם ולא יקצצו בנטיעות גן רוח, ציון מכלל יופי אלקים הופיע.

כשם האומר כל התורה מן השמים חוץ מאות אחת הרי הוא כופר בעיקר, כן האומר כל ארץ ישראל לישראל חוץ משעל אחד הרי הוא מנוטל מקדושת הארץ ואת נפש ישראל הוא קובע.

ואף אם יצילו איזה נפשות מישראל מכובד לחצם בגלות בזה שיתאחזו בהחלק שיקראו לו מדינה יהודית, אין בזה משום היתר לבתר לבתרים לבם ועינם של ישראל, להציל עצמם בממונו של חבירו, כדברי הנ"י פרק הגזול ומאכיל, דבכגון דא יהרג ואל יציל עצמו בממון חבירו, ואיך יכולים להציל לאלו בויתור חלק אחד השייך לכל ישראל ולכל הדורות עד עולם, וכ"ש דבאמת גם ההצלה אינה בטוחה, כי מי יבטיח לעכב את מנדנו מלחזור על מעשיהם המחפירים שעשו עד הנה ובמה בטוחה ביותר המדינה היהודית בכל אלה, ובכן באיזה היתר יסכימו לקרוע א"י לגזרים, לשלוח יד במקדש ד', לזלזל בחלק ממתנת אלוקים אשר נתן לנו לנחלה נחלת עולמים?

ובאמת, ארץ ישראל לאו בת חלוקה היא כלל כי אם לשבטי בית ישראל, וממעשי אבות סימן לבנים, כל זמן שלא נפרד לוט מאברהם, וחשב להתאחד בארץ. היה הדיבור פורש ממנו ובמדרש "כעס הי' להקב"ה בשעה שהוא מהלך לוט עם אברהם אבינו, אמר הקב"ה: אני אמרתי לו לזרעך אתן את הארץ הזאת והוא מדביק את לוט בן אחיו כדי ליורשו, א"כ ילך ויביא לו שני פרסתקין מן השוק ויורישם כמו שרוצה בן אחריו". ומפורשים הדברים, דאסור להסכים גם על חלק מהארץ למו שאינו זרע אברהם אוהבו והקב"ה כועס על זה, והרי זה כאילו מוסרים כל א"י לאחרים. ולא עוד שמוכרח הדבר להביא לידי ריב ומדנים, ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ורועי מקנה לוט. ואין עצה אחרת זולת שיפרדו מעל אברהם. ומכאן כל סלע המחלוקת בארץ, ומכ"ש אם נוותר על חלק מהארץ, כי אז לא יפטרו מריב, ואז כשלא בא ויתור מצד ישראל וישבו אף הם בתור ארעי, נתגלה הריב, כ"ש אם יבא גם ויתור והס כי לא להזכיר להמשיך כעס של הקב"ה עלינו חלילה.

ורואת אני יד ד' מה שחדל לבותם מלהשכיל וידמו לקרוע מאתנו את לבנו, לב האומה מדור דור, עיר הקודש ירושלים תובב"א, ויאמרו להכזיב את זכותנו הנצחי על ירושלים ועל מקראיה, שכל זה למען לא יתפתו אחרי ברק הדמיון של נתינת מדינה יהודית ליהודים, להשקיף ע"ז כעל תקומתם והתנערות מעפריותם, ויכירו כל בית ישראל שחלילה להם לכנוס בויתורים. ועל כגון דא נאמר: תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי

אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, לאמר, שגם בה בשעה שתעלה השמחה מהודאות העמים במדינה יהודית, לא נתרצה ולא נתפייס, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.

ארץ ישראל לישראל היא ארץ החיים אשר כל שפע של חיים יונקים המה ישראל מארץ הקודש, והיא לישראל מהאיברים שהנשמה תלויה בהם, אשר גם חסרון כל שהוא מעכב בעד החיים כניקב הלב וכו'. וזהו שורש הטעם של עולי בבל שקידשו ארץ ישראל בקדושה שני' שאין אחריה קדושה, והניחו הרבה כרכים שלא כבשום. ומדוע בחרו באלו והניחו אחרים, כי עולי בבל הרגישו ברוח קדשם מה המה החלקים הבלתי מתחלקים, ואם יחסר מהם אין כלום ואת אלו כיבשו וקידשו. ובימים ימי הרת עולמים שאנו צריכים להתרומם ביותר עד כדי הרגשת קדושה גם ליתר הגבולים שכבשו עולי מצרים, באים אלינו בהצעות של פשרות. ולא ידעו ולא יבינו כי התהוות וחדלון אינן מתפשרות, אלא או להיות או לחדול זה הכלל ויתור אסור בהנאה.

ואמנם עובדא זו, של שלילת זכותו על ירושלים, שכמעט כל קינותיו של ירמיה הנביא מוסבות על העיר רבתי עם ירושלים קודש משכני עליון, ביחוד בשום לב שאחרי התגלגלותנו והתנודדותנו בגולה זה קרוב לאלפיים שנה וירדו בנו משגאינו ויהיו ממש בשחיתותם כאוכלי אדם, והי' הדין נותן שינחמו על מעשיהם לפייס את ישראל, וגם אחרי שפגו מעט משכרותם וסלקו ידיהם מן לבם ויתנו איזה הצהרה שמכירים בזכותם של ישראל על ארץ קדשם לא האריכו בזה ויבגדו שוב בנו והותר דמינו נשפכו כמים בארץ מנוחתנו, ועתה עומדים לחזור לגמרי באמרם כי הוא דבר שלא אפשר לקיימו ושמים לאל את הבטחתם וחלק היותר גדול וירושלים בתוכו שוללים מאתנו — בשים לב לכל אלה הוא השועל היוצא מקדשי הקדשים, שכשם שזה מבכה אותנו, כן הוא משחקנו, כי כן בעקבתא דמשיחא נשמת רבי עקיבא הולכת ומתגשמת. והוא השש והמשחק. ברז של ותשחק ליום אחרון והוא אינו נכנע בפני מלכות של רומי, גם אנו נדגול בשם ד' ונתאמץ לזקוף למעלה את קומתנו שנכפפה בגלות ולא נוותר על כל מה שירשנו מאת ד' אלוקינו, ולא נבזז למתנתו אף על שעל אחד בארץ. ומהרה יאמנו דבר ד' ונביאו ראשון לציון הגה הגם ולירושלים מבשר אתן.

את זה ראיתי לגלות דעתי בזה ואקוה כי כן כל רבותינו גדולי הדור מפיהם אנו חיים, יכריעו כן את ההלכה ואור ד' יאיר על כל הגוי כולו להתנחל בארצם בדביקות נצחית בו ובתורתו לקיים מה שנאמר: זרע עבדיו ינחלוה ואוהבי שמו ישכנו בה. המצפה לישועה

יעקב משה חרל"פ

*

יג. מאת ד. ס. אל ש. ז. שרגאי ירושלים, מיום ל' חשון תרצ"ח — 4.11.37.
קראתי בעתון שאתמול היתה ישיבה של הועדה המצומצמת של ועד הפועל הגדול ודנו על המצב המדיני של היום. אודה לך אם תואיל להודיעני פרטים מהישיבה הזאת.

שמעתי עליך שאתה במצב של יאוש מפני שאתה מוצא את עצמך יחידי במחנה וכמעט כולם מסכימים לחלוקה. אני רוצה לעודד אותך ולאמץ את רוחך. אסור לך להתיאש ועליך להמשיך את המלחמה אף אם תהיה היחיד נגד הרבים. אחרי שנבחרת לועד הפועל הגדול קבלת על עצמך תפקיד שעליך למלא אותו בכל האחריות השלמה ולהלחם בכל עוז עד זיבולא בתרייתא. ועם ההולכים בדרך האמת והאחדות השלמה של העם השלם והארץ השלמה — הנצחון.

*

י"ד. אל ד. פ. מאת הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל, רב ראשי לת"א — י"א טבת צ"ח. בתשובה למכתב כב' בנדון הצעת חלוקת ארצנו הנני להודיע: אין אני מוצא לי הרשות לחות דעה בשאלה אחראית זו, בטרם תעמוד לפני ועדת רבני הארץ וברורה במשא ומתן של הלכה זו לעומקה ולכל צדדיה.

אוצרות התורה
אוצרות השות

*

טו. אל ד. פ. מאת הרבנות הראשית לארץ ישראל, ירושלים, י"ב טבת תרצ"ח. נצטויתי ע"י כ"ג הרבנים הראשיים לארץ-ישראל שליט"א לאשר קבלת מכתביו מיום י' טבת אליהם ולהודיע לכב', כי לדעתם השאלה היא חשובה ומקיפה יותר מדי עד שיהיה מתאים להשיב עליה בתשובות נפרדות ובחוות-דעה פרטיות, כי אם מתוך הסכמה במו"מ בכנוס מיוחד של רבני א"י. אנו חושבים לאסוף את הכנוס הזה בקרוב ומידו אנו מקווים שתצא חוות דעת מחלטת בענין חשוב והרת-עולם זו. המזכיר הכללי: שמואל אהרן ובר

*

טז. אל ד. פ. מאת הרב אברהם יעקב ניימרק, חבר הרבנות, ת"א, י"ג טבת צ"ח. אחדשה"ט, את מכתבו מיום העשירי לח"ז קבלתי נכון. והנה באמת הקשה כבודו לשאול כי בדברים כאלו אין לנו הלכה ברורה, והלא ראינו שבכנסיה הגדולה לאגו"י, שהיה כנוס גדול של חכמי התורה נתחלקו הדעות בזה; ובאמת לא ידוע לנו כעת גם האופי המשפטי והפוליטי של שיבת ישראל לאדמתו אחרי גלות בבל, ידוע לנו רק העובדא שהרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, והישוב נתרחב ונתפשט בהמשך זמן בית שני. אם הי' בזה משום הגבלות ברשיונם ממלכי פרס או מצד חסרון היכולת לכבוש את כל הארץ — לא נדע. כן לא נדע מה נעשה גם עתה ואיזה וויתור עדיפא, אם הוויתור באיכות לוותר על עצמאות ולהסתפק במנדט, או לוותר על הכמות ולהסתפק במועט בקב ושלנו מט' קבין ושל חברו.

אך האמת הוא שכל החוזים הפוליטיים הם בני חלוף, פושטים צורה ולובשים צורה לפי הזמן, ואינם קיימים רק עד שתגיע השעה המוכשרת לשנותם, והוא לפי מצב הכוחות. והנה לפנינו לא עברו עשרים שנה מאז נחתם חוזה השלום עם גרמניא שאז וויתרה על זכות מושבות, וכעת דורשת מושבות ויתנו לה... והנותנים כן המקבלים לא יקבלו מי שפרע כו' על מי שאינו עומד בדבריו. כי ידוע שחוזים כאלו שנעשים תחת לחץ האונס אינם צריכים למודעה וגם אם יבטלו את כל המודעות — הזמן מבטל את כולן. אך בעיקרו של דבר הלב יחיל, לפי המצב הפרוע שלנו בתוך המחנה, אם אנו מסוגלים לעצמאות ומי ימשול בנו, והננו מוכרחים לשליחותו של אליהו לפני בוא יום הגדול להשיב לב אבות וכו'. והלואי שיקרבו פעמיו ותחזינה עינינו בשוב ה' את שיבת ציון וישיב שופטנו כבראשונה ויועצנו כבתחלה, כנפשו ונפש כל אוהבי עמו וארצו...

*

יז. אל ד. ס. מאת הרב הראשי למחוז יפו תל-אביב, הרב משה אבינדר עמיאל י"ג טבת חצר"ת.

בתשובה על מכתבו מיום יו"ד טבת חצר"ת בנדון שאלת הצעת חלוקת ארצנו הנני להודיע: בטח שכח כב' כי לפני נסיעתו להקונגרס מסרתי לו מאמר באריכות ע"ד השאלה הזאת, והדפסתי אח"כ את זה ביותר אריכות ב"הבוקר". אם נאבד ממנו הכת"י אשתדל להשיג את גליון "הבוקר" הנ"ל.

אוצרות התורה
אוצרות השו"ת

*

יח. אל ד. ס. מאת הרב אלי' אהרן מילייקובסקי, הרבנות הראשית, יפו תל-אביב מיום ט"ז טבת חצר"ת.

מכתבו מן עשרה בטבת קבלתי, ואני מלא רצון לראות מתוכו שכ' עוסק בבירור וליבון שאלת חלוקת הארץ, שהיא שאלה היותר חשובה בחיי עמנו, בין לאלה היושבים אתנו כאן, ובין לאלה אחב"י היושבים בתפוצות הגולה, וכבודו רוצה לדעת דעת תורה מפי הרבנים שיחיו. וכן לו נאה ולו יאה הדבר הזה ולדעתי מוטל על כל בעל בעמו, על כל מנהיג בישראל ועומד בראש לעשות כן. ראשי המפלגות בארץ כבר הודיעו את דעתם על השאלה הזו. מתוך העקרונות החדשים שלהם שמקורב באו, ורק צבור הרבנים שותק, ובזה נותנים הרבנים מקום לטעות, כאילו לפי דעתם, אין השאלה נוגעת לשום דבר. ולא תהא כהנית כפונדקית.

אני מצדי תיכף אחרי הקונגרס האחרון, שבו עלתה השאלה הזאת על השלחן ראשונה, פניתי אל הרב הראשי לא"י בהצעה שיקרא לאספת הרבנים בדבר פתרון שאלת חלוקת הארץ, וע"י משא ומתן לבא לידי החלטה, אם מתוך השקפת תורתנו הקדושה החלוקה הזו מותרת או לא, או שהיא מצוה וגם חובה עלינו לקיימה.

ועתה אחרי שכבודו בענותנותו פנה אלי לדעת מה דעתי על השאלה הגדולה הזו, הריני מוכרח להודיע לכבוד ידידי, שבדעתי זו אני עומד גם היום, ר"ל דעתי העניה היא שדעת תורה בשאלה זו צריכה להתפרסם לכל עם ישראל ע"י אספת רבנים, שיהיו יושבים יחד ונושאים ונותנים זה בפני זה דווקא, ורק באופן זה ראוי להחליט עפ"י רוב דעות אם כה או כה. לרוב זה יהיה כח והכרע וגם השפעה פחות או יותר. מה שאינו כן בזמן שהרבנים נשאלים כל אחד לחוד וכל אחד מהם יודיע את דעתו לחוד, בלי מו"מ זה בפני זה. בכגון זה אין להכרעתם חשיבות. ואנחנו רואים שבסנהדרין היה הדין כן גם בדיני נפשות, דאפילו אם כ"ב מזכין או מחייבין, ואחד אומר איני יודע הדין שיוסיפו הדיינים (סנהדרין מ, ע"א) ופירש"י, משום דהאי דאמר איני יודע כמאן דליתא דמי ואין דנין דיני נפשות, לא לזכות ולא לחובה, בפחות מכ"ג, עכ"ל, הרי חזינן דאע"ג דמספיק ברוב סנהדרין להכריע, ב"ב לזכות ובי"ג לחובה, אבל הרוב הזה צריך לבא מתוך משא ומתן של כל הכ"ג, זה בפני זה. והפוסקים כותבים שבשאלת דעות זה בפני זה, כגון שהשמש יחזור על בתי הבע"ב ורשימה בידו וכ"א יחתום עליה — לא מהני כלום. וכן פוסק בשו"ת המהרי"ט ח"א סי' י"ח וס"ח, ובשו"ת חתם סופר חחו"מ סי' מ"א ועוד "דדווקא בהתאסף יחד ונועצו יחדיו אזלינן בתר רובא מגו כולם".

והנה מסגנון מכתבו של כבודו נראה שהוא פונה אל הרבה רבנים בדבריו אלה, ונניח שיקבל תשובות מכמה עשרות רבנים אם כה או כה, הכרעה עפ"י דין לצד זה או לצד זה לא תהיה. וגם השפעה מוסרית לא תהיה לשאילת דעות זו. וכ"א יאמר בלבן, מאי חזית לסמוך אתה רבנן שלא באו על החתום, ולא עוד אלא לפי דעתי כאשר יתפרסמו ברבים תשובות הרבנים אל כבודו, ולידי הכרעה הענין לא יבא, יכניס הענין ערבוביא בצבור ויגרום פרוד הלבבות וחלוקי דעות בין הרבנים עצמם.

אבל אם הרבנים יתאספו יחד וישאו ויתנו זה בפני זה, הלא בהכרח יבאו לידי רוב, אם לצד זה או לצד אחר. וזה מספיק שתהיה להכרעה תוקף של דין, ואעפ"י שישאר אולי מיעוט כנגד, מה בכך? הא אפילו בדיני נפשות לא היו צריכין יותר מרוב, רק בתנאי שיהי' מתוך כולם ביחד, אלא מאי, המנהיגים שלנו לא ישמעו להחלטת אספת הרבנים? זה לא דבר חדש ^{אין חשש} אצלנו. ומכש"כ שלא ישמעו לדעות הרבנים, שיבואו ע"י שאילת דעות בכתב. אבל ע"י אספת הרבנים תהיה לנו הכרה שעשינו מה שמוטל עלינו.

גם הפרסום וכל הכבודה של אספת כל הרבנים שבא"י במקום אחד, יעשה את שלו. ובכן אני נוטל רשות לעצמי להציע לכבודו, שהוא בתור קריינא דאגרתא, ישתדל נא בדבר אספת הרבנים בענין זה. אני משער שהוא יצליח אצל הרב הראשי הגאון הרצוג שליט"א, וכמו כן אצל כבוד הרבנים הראשיים כאן שליט"א, שיסכימו לקרא האספה; ושמעתי שכבר ישנם אנשים חרדים שתמוהים על השתיקה מצד הרבנים על ענין שהוא עומד ברומו של עולם היהדות. בההזמנה לאספה הנ"ל צריך לפ"ד ליתן שהות לכל רב המוזמן בערך שבועיים, להכין א"ע לזה ולאסוף מקורים לפתרון השאלה הקשה הזו; גם צריך לפ"ד לקרא כל הרבנים לאספה, שלא להטיל קנאה בדבר. וכל רב יודיע מקודם

אם הוא רוצה לנאום בענין זה, כדי שיהי' אפשר לעשות סדר למפרע בנאומים לשעת האספה. וה' ינהל את עמו ישראל בעצה טובה מלפניו שימצאו הדרך הנכונה שעליהם ללכת בה, וממנה יושע ישראל תשועות עולמים בארצנו הקדושה. ועוד דבר, לפי דעתי אי אפשר לו לשום רב להודיע את דעתו בהחלט בדרך שבחר כ', בידעו שכאשר ישא ויתן בשאלה זו עם חבריו, עשויה דעתו להשתנות.

*

יט. אל ד. פ. מאת הרב ראובן מרגליות, ב"ה י"ז טבת "בנין ירושלם" לפ"ק. הנה זה עתה קבלתי מכתבו מיום ט"ו לח.ז. והנני משיב על אתר, שאם אמנם עמו אנכי בדיעה, בהתנגדות מוחלטת לקבלת ההצעה של חלוקת הארץ וכל וותור מצדנו, אבל — ירשה לי אדוני לומר — עמדת המזרחי בקונגרס, שהכריזה על הניגוד בשם התורה היא לא נכונה.

אם מעמידים השאלה כתורנית אזי אין הצבעה ואין הכרזה, לא היו צירי המזרחי צריכים להשתתף בהצבעה אך להצהיר כי לא יקבלו הכרעת הרוב. ואם לא היה בדעתם להיות עקביים, אין להעמידה כשאלה תורנית.

בעיקר השאלה מצאנו במלכים א' ט', שנתן המלך שלמה לחירם מלך צור עשרים עיר בארץ הגליל, ובדהי"ב ח' שגם חירם נתן לשלמה ערים, אלא מאי, שלמה שחכם היה קיבל עיירות ויושב שם את בני ישראל, בעוד שהערים שנתן לא ישרו בעיני חירם ויקרא להם ארץ כבול — יאבה מר לעיין במפרשי המקרא לדברי חז"ל — ואלו כהיום באשר נוותר יתישבו בני ישמעאל, ולקבלה חוששני מאד.

צריכים לארגן התנגדות נמרצה בכל תוקף נגד קבלת ההצעה, מצדנו להסביר להישוב ולאחינו שבתפוצות כי אין אפשריות הקיום לקנטון קטנטן זה. ואלקי ישראל יוליכנו בדרך הטובה והרצויה ויזכה אותנו לראות התמלאות מאוינו בארץ תקותינו והגאולה השלמה.

*

כ. אל ד. פ. מאת הרב שאול משה זילברמן, הרב מווייערושוב, כעת בתל-אביב, יום ד' ח"י לחדש טבת תרצ"ח.

תשובה על מכתבו מיום י' טבת. על דבר העיון העומד על הפרק, דבר חלוקת ארצנו הקדושה, כפי שביאר הכל במכתבו, זו שאלה גדולה, ואני לא אוכל לכתוב חוות דעתי העני' בענין הלז, כל עוד שלא אדע איך נוטה דעת קדשו של כבוד קדושת מרן אדמו"ר שליט"א מגור.

*

כא. אל ד. ס. מאת הרב שמואל יצחק יפה, רב בנוה-שלום, יפו-ת"א, י"ט טבת תרח"ץ. מכתבו מיום ט"ו טבת ש. ז. קבלתי והנה להשיבו, כי ראיתי שמרן הגר"ע (הגאון רבי חיים עוזר) הגאב"ד דווילנא שליט"א כתב, שאפילו לאחר שיחתמו החוזה ויתרו — תשאר א"י וגבולותי האמורים בתורה מוחזקת מאבותינו לבני ישראל לעד עולמים, רק היא שאלה פוליטית אם כדאי הדבר, זה תכן דבריו ואין מה להוסיף ע"ז, כי כבר הורה זקן משרידי הדור הקודם, יאריך ד' ימיו ושנותיו, ויזכנו השי"ת לגאולה שלמה ע"י גואל צדקנו בב"א.

*אוצרות התורה
אוצרות השות

כב. אל ד. ס. מאת הרב צבי פסח במוהרי"ל פראנק, רב ואב"ד דעיה"ק ירושלם, ב"ה, עש"ק כ' לחודש טבת שנת תרצ"ח.

כב' הא' הנכבד עוסק בצרכי צבור באמונה הר' המופלא מוה"ר... בת' למכתבו ע"ד חלוקת ארצנו, ומע"כ רוצה לשמוע חו"ד ע"פ הלכה אי מותר לעשות כן.

הנה השאלה עצמה מחוסרת ביאור ומסופקני אם שאלה זו היא מבחינת הלכה למעשה או שהיא הלכתא למשיחא, ואברר קצת את דברי: כי אם יש בידינו להשיג כל ארץ ישראל המסורה ומוחזקת לנו מאבותינו, הרי הדבר פשוט שאין לנו רשות לותר אף על שעל אדמה אחת למוסרה לידי זרים. והרי משנה שלמה, שנינו (ע"ז י"ט ע"ב) "אין מוכרין להם במחור לקרקע" ואמרינן ע"ז בגמרא: "מנה"מ, אריב"ח דאמר קרא לא תחנם — לא תתן להם חנייה בקרקע". הרי מפורש דאיכא ל"ת מן התורה דאסור למכור להם אפילו רק אילן אחד, ואם הקרקע נמצאת בידי גויים ואין בידינו להוציאה מידם, הרי ג"כ הדין פשוט דרשאינן למכרה לו, כדאמרינן (גיטין מ"ד ע"א) ונכרי שאנס ביתו של ישראל ואין בעליו יכול להוציאו לא בד"י ולא או"ה — מותר ליטול את דמי' וכותב ומעלה בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל מידם. וא"כ בנ"ד אם אין בידינו להוציא את כל ארץ ישראל — למה נוותר ונפסיד גם את המחצה? הרי בודאי מה שאפשר להציל עלינו להציל ולהכניס ברשות ישראל כל מה שאפשר עד שיבוא האדון אשר עינינו נשואות אליו ויגאלנו גאולת עולמים וישמחנו בישועתו הקרובה. הנה לדעתי בנוגע להלכה אין מה להאריך בזה. והנני ידידו דו"ש באה"ר...

*

כג. אל ד. ס. מאת הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי, ירושלים, כ"ב טבת תרח"ץ. בתשובה למכתב החוזר — השואל: "אם רשאי וזכאי עם ישראל לותר על איזה חלק מן הארץ שהנחילה ה' לעמנו ואם יש היתר לנציגי אומתנו לחתום על חוזה של הסכמה להוציא שטח מן ללא לנו".

שאלה זו כשמוצעה בנוסח שכזה — ודאי, באין ספק, שאין לנו ולכלנו שום רשות ע"ז. ולא רק שאין אנו רשאים וזכאים לותר אלא שגם אין שום ערך להיתור. וכשם שאי אפשר לשנות גבולי בוקר וערב כך אי אפשר לשנות גבולי הארץ המסומנים בתורה, שאלה ואלה הותחמו ע"י נותן התורה יוצר ואדון העולם. (ראה מ"ר בראשית א' ג', ובמדבר י"ח ו').

אבל כלום לשאלת פינו הם נזקקים, כלום תלוי הדבר ברשותנו ודעתנו אנו. כלום אם לא נותר גרויח יותר ואם נותר נפגע ח"ו בהעתיד המיועד לנו? אם אני טוען ומוכיח, ע"י שטר מקוים ומקובל, כשטר התורה, שכולה שלי והמחזיק איננו נזקק להטענות והשטרות ומסכים לתת לי רק חמשית — האם לא אקבל לע"ע מה שנותן לי? רשאים אנחנו לקבל כל מה שנותנים לנו ולזקוף את השאר ע"ח החוב, לכשיגיע הזמן וירחיב ה' את גבולנו. גם בביאתנו הראשונה לארצנו לא הוריש יהושע את כל גבולי הארץ, וחלקים שונים באו לידינו אח"כ בזמן השופטים, וביותר בזמן דוד, ועד זמן שלמה. וכן בביאה שניה בזמן עולי בבל לא נמסרה כולה לידינו.

אלא ששתי שאלות אחרות מגירות במוחנו; האחת: אם ומה נותנת לנו הצעת החלוקה החדשה. אין אני מדבר למהות החלק הקטנטן, מעין "זיזנא" באין בו מקום להתפשטות הגוף... אלא אני מדבר גם בנוגע לאותו החלק, אם גם באותה הזיזנא יהי לנו באמת עמידה אוטונומית? הלא "הבית הלאומי" ניתן לנו בהסכמת הממלכות לשני עברי הארץ, המערבי והמזרחי, והוא נתקטן ונתכווץ, וגם נתרוקן מכל תוכנו — היש בטיחות שגם "המדינה היהודית" איננה מהדורא שניה מהבית הלאומי — במדרגה יותר מצומצמת?

השאלה השניה היא עוד יותר כאובה: לוא יהא שבאמת נתנה לנו הפעם מדינה אוטונומית — מי הן הידים שתקבלנה אותה המתנה? אם ע"י מתנת הבית הלאומי, בכל הריקניות שבו, כבש השמאל את כל הימניות שבתוכנו אנו, כבש את כל הצבוריות שבאר"י, עד כי במשך שתי עשרות שנים רק — עשה מהפכה רוחנית באר"י, טשטש צורת הדת וחלל את הקודש בארץ הקודש, וכבש את כל מבצרי היהדות ויערער יסודותיהם; החנוך החפשי הולך ומתפשט, והחנוך המקורי הולך ומתנון, מאפס עצור ועזוב, עקב הקפוח הכנסות הצבוריות; אם כל זה נעשה בטרם הי' לנו מדינה יהודית — מה איפוא אפשר לקוות לכשיקבל שלטון אוטונומי?

מר סמילנסקי הכריז בועידת התאחדות האכרים: "מוטב לי שארץ ישראל תמצא בידי עם עברי שמאלי, מאשר בידי עם ערבי ימני". הוא דיבר זאת מבחינה ישוב כלכלי עברי, וגם בזה אני מפוקפק בהרבה אם הפעם שינה באמת טעמו ודיבר בכל גלוי הלב. ומפוקפק אני במחייאת הכפים שנשמעה מספסלי החקלאים המעוניינים בישוב בנין ארצם, אם מחייאת הכפים היתה באמת להרעיון, או רק ל"המליצה". אבל מבחינת המעמד הרוחני שלנו ודאי אין לנו למחוא (אם לא לספוק) כף לפרוזה זו! אם תנתן לנו מדינה יהודית עלינו הדתיים להיות מוכנים להגנה ממושכת קשה ומאוחדת.

*

כד. אל ד. פ. מאת הרב ראובן בהר"ש כ"ץ הרב הראשי. דפתח תקוה — כ"ד טבת תרצ"ח.

מכתבו מיום י' טבת הגיעני במועדו ולא השבתי מיד, מפני שהרב הראשי הגרי"א הרצוג שליט"א קרא לאספה ליום א' העבר, ג"כ בנידון זה, וחשבתי שנדון ביחד הרבנים הראשיים בא"י בענין זה בפרוטרוט, ואז נוציא דעת תורה בזה. אבל כיון שהאספה נדחתה מפני הטיורור השורר בדרך יפו-ירושלים, לכן מצאתי לנכון להשיבו, מפני הכבוד. כי להגיד דעת תורה על שאלתו, צריך מקודם לראות תנאי החוזה, שעל נציגי האומה לחתום, ואז נוכל לדון עפ"י התורה. כי יש בזה סעיפים וסניפים לפי הנראה, לדעתי, רצונה של בריטני' בעיקר להפטר מהצהרת בלפור ולבטלה, — וע"ז א"א להגיד דעת תורה, כי זה הוא רק ענין פוליטי, ולא מסרו לידינו עדיין הארץ, שנאמר ע"ז "לא תחנם" — בביטול ההצהרה. אבל יש בזה בגידה לעמנו, לותר בעצמנו על הצהרה פוליטית כזו, שחתמו כל אומות העולם על זכויותינו, לעלות לארץ בלי מפריע, אעפ"י שלא קיימו האומות עדיין ההבטחה ורוצים לבטלה, בכ"ז אם אנחנו מסכימים בעצמנו — זוהי בגידה, לדעתי, ואין הצר של החלוקה שווה בנזק המלך של הצהרת בלפור הידועה. כשנדע בדיוק עצם החוזה, שעל המנהיגים לחתום — אז אפשר לדון עפ"י דת — אם מותר לחתום ע"ז או לא. וד' ירחם על עמו ונחלתו וישלח לנו גואל צדק ב"ב.

*

כה. אל ד. פ. מאת הרב יהושע קניאל, חבר הרבנות הראשית, חיפה, — ז' שבט ששצ"ח.

(את מכתב כב' מט"ו טבת ש"ז קבלתי בסוף השבוע שעבר. אינני יודע משום מה הוא עבר גלגול מחילות עד שהגיע אלי. לפי הנראה טעו במלה הרבנות והעבירו את המכתב להנהלת הרכבות, כי על המעטפה כתוב מצד אחד "פובליק" ומצד ב' — NOT P.R, ועתה למרות טרדות מרובות ולמרות שאינני רגיל לתקוע עצמי בדבר הלכה במקום שיש גדולים וטובים ממני, אענה למר מפני הכבוד).

בדבר שאלת כב' "אם רשאי וזכאי עם ישראל בכלל או דור בתקופה ידועה לותר על איזה חלק מהארץ. ואם עפ"י דין יש היתר בדבר, שנציגי האומה יחתמו על חוזה, שע"פ מובעת הסכמה למסור שטח מן הארץ ללא יהודים, מבלי שתהי' יד ישראל שולטת בו" ?

הלכה מפורשת היא: 'אין מוכרים להם בתים ושדות בארץ ישראל וכו'', (רמב"ם ה' עכו"ם פ"י ה"ג ויו"ד סי' קנ"א ס"ח). ומבאר הרמב"ם ז"ל: 'ומפני מה אין מוכרים להם, שנאמר: ולא תחנם, לא תתן להם חנייה בקרקע; שאם לא יהי' להם קרקע ישיבתן

ישיבת ארעי היא' (שם ה"ד). נראה מדבריו שכל גורם המביא לידי כך ששיבת עכו"ם תהפך להיות קבע בארץ, הוא בכלל ולא תחנם לא תתן להם חניה בקרקע, ואפילו אם נאמר בטלה קדושת הארץ לגבי מצוות התלויות בה, על כל פנים מדרבנן אסור לתת להם חניה בארץ ('שבת הארץ' למרן הגרא"י הכהן קוק זצוק"ל, במבוא סי' י"ב).

ואם אמנם בענין הפקעת קרקעות ישראל בשביעית, צדדו רבותינו להקל במכירה ומנית לישמעאלים מטעם שאינם עובדים עבודה זרה ('משפט כהן' למרן זצוק"ל סי' ג' ח"ס"ג), הרי לגבי מתנת חנם לעכו"ם שאינם מכירו, שאנו ג"כ למדים מ'ולא תחנם' — לא תתן להם מתנת חנם' (ע"ז כ' א') אומר הב"י ז"ל, דכל עכו"ם אפילו ישמעאלים בכלל, מלבד גר תושב (טוח"מ סי' רמ"ט), ומכל שכן בשאלה דידן שהויתור יהי' כלפי כל הנכרים הנמצאים בשטח ההוא מבלי הבדל דת, וגם לא רק לזמן כי אם להפך לצמיתות חלילה, עד ביאת גואל צדק, והוא ^{אין תחנת חוזה ויתור שכזה יש בו משום לא תחנם.} יתר על כן אני חושב, שאין כל זכות למי שהוא, יחיד או רבים, לותר על זכותו של העם העברי בארץ ישראל לכל גבולותיה; כי נציגי האומה אם אפילו יבחרו ע"י כל חלקי העם בכל תפוצותינו — כוחם לגבי כל הדורות שיבואו לא עדיף מאפטרופוס שמנוהו בית דין שאיננו יכול להקנות מעות יתומים במעמד שלשה (חו"מ סי' ר"צ סי"א), כיון דסתם הפקעה רעה היא לא חלקו ואוקמוה אדינא (סמ"ע), ואיך יוכלו להפקיע מהדורות שעברו ומהדורות העתידים לבוא את זכותם על הארץ לכל גבולותיה, שניתנה להם מפי יוצר בראשית, ככתוב: 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים' (תהלים קי"א. רש"י בראשית א'), שהיא הובטחה והונחלה לאבותינו, ובעזרת ההשגחה העליונה נתאשרה זכותנו עליה גם בימינו אלה ע"י אדירי הממלכות בתבל, והיא היתה משאת נפשם של כל הדורות שעברו, תקות הדור הזה והדורות שיבואו אחרינו.

'ציון היא דורש אין לה' (ירמ' ל'), 'מכלל דבעיא דרישה' (ר"ה ל'), ואיך נשלים עם רעיון שכזה, לא רק שלא לדורש את ארץ ישראל כולה, כי אם נוסף על זה מנהיגי העם יחתמו במו ידם, על מסירת שטח מן הארץ ללא יהודים מבלי שתהי' יד ישראל שולטת בו?

מפני מה זכה עמרי למלכות, מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל (סנהדרין ק"ב ב'). ואם באמת במדינה אנו רוצים, לכתר מלכות אנו שואפים. לא לותר על כרכים אנו צריכים, שיאמר ח"ו עלינו, 'וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו' (תהלים ק"ו), כי אם להוסיף כרכים בארץ ישראל אנחנו חייבים. נשוה נא נגד עינינו את דבריו החותכים של נבות היזרעאלי שנאמרו באומץ לב ובמס"ג כלפי אחאב מלך ישראל: 'חלילה לי מה' מתתי את נחלת אבתי לך' (מלכים א' כ"א).

*

כו. אל ד. ס. מאת הרב אליהו מרדכי הלוי ולקובסקי, חבר הרבנות הראשית, ירושלים, י"ג שבט צ"ח.

בתשובה על שאלתו אם מותר לותר על פי התורה על חלק מארץ ישראל — אני אינני מוצא די מלים בשפה האנושית לבטא את ערכה ומהותה של ארץ ישראל לעם ישראל, הן מצד שרובי תורתנו קשורים בארץ, שהיא עצם בלתי נפרד מעצמותה, והן מצד שהיא חלק בלתי נפרד מגופה ונשמתה של האומה.

ולכן לשאלה זו בצורה האמורה אין מקום כלל, ואולם בעצם הדבר, אין עומדת אצלנו אליבא דאמת כלל שאלת ויתור אלא שאלה דיפלומטית גרידא.

וזה, אם יש איזה ערך לחתימתנו על הויתור, אחרי שהדיפלומטיה הבריטית הראתה לנו לעיני העמים כולם, שאין ערך לשום חתימה, אחרי בטול זדוני דוקומנט היסטורי, שנתן לנו חגיגת, כמעט מכל עמי עולם, ובריטניה בתוכם ובראשם, היום חותמים ולמחר אומרים משטה אני בכך. האם אין אנו יודעים מדוע המנדט לא נתן להתגשם, איך נוצרה התורה הזאת ולאן היא מוליכה. ומכיון שעל פי התורה הדיפלומטית הנהוגה במאה העשרים, המאה השחורה, אין ערך כלל לחתימת יד, נוכל אף אנו לחתום, אם אך יש בידינו לנצל בזה איזה דבר ממש, ואפילו זמני, בהודעה גלויה מראש, שבאפשרות הראשונה נאמר אף אנו חתימת ידינו לא ניתנת להתגשם.

אך אחת אני רוצה להעיר לעם ישראל ולדיפלומטיה הבריטית, שאף שאמנם יש לה חוקים מנוסים דיפלומטיים, אבל עליה לזכור, שעם עם ישראל עוד לא נסתה הדיפלומטיה שלה. ואם אמנם כבר הגיעה השעה, להתגשמות הבטחת כל הנביאים, והברית שכרתה ההשגחה עם אברהם אבינו, אז אין כח בעולם לעמוד נגדה, אלא עלינו בני ישראל לדעת, שאין אנו בני חורין להשתחרר מכל טצדקי שיש ברשותנו ולשבת בחיבוק ידים ולאמור מן השמים ירחמו, אין זה דרך התורה, שאפילו בצאתנו מארץ מצרים, שלותה אותנו ההשגחה, גלוי לכל העמים, לארצנו, לא הסתפקו אבותינו בתפלת 'יענך' בלבד, ונלחמו בחרף גפש על כל מדרך רגל של ארץ ישראל.

מובן, שהטכסיס שהתאים זה אלפי שנים אינו שייך כלל היום. עכשו אנחנו מושבעים ועומדים, הן מצד רוח התורה, הן מצד נסיון היסטורי, שלא לעלות בחומה, אבל חובתנו להשתדל בכל עוז לרכוש לנו ידידים, מטובי האנושות, שב"ה לא מועטים הם היום, שיודעים ומודים בחובת ההיסטוריה לנו.

במלה אחת: לותר — ח"ו, אפילו על חוט השערה מארצנו הקדושה. לחתום — אפילו אלפי חתימות בשביל לזכות בחוט השערה של ארצנו הקדושה. אבל בל נרמה את עצמנו. עלינו לדעת, ששוחקים אתנו רק שחוק דיפלומטי, ואין תשובתנו תשתלם, אלא לפי ערך הדיפלומטיה שלנו.

נחכה נא אך לחסדי שמים וליעודי הנביאים, אשר בטח בקרוב יתקיימו במלואם ולד' התשועה.

*

כז. אל ד. פ. מאת הרב צבי מקובסקי, ת"א מיום כ"ד שבט תרצ"ח.
מכתבו החשוב מיום ט"ו טבת דנא קבלתי, ויישר כחו וחילו דמר, אשר הוא למען

ציון לא מחשה ולמען ירושלים לא שוקט, עד יצא כנוגה צדקה. ואף כי השאלה היא חמורה ומרה עד מאד, ואוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר, אבל הלכתא: אמרה 'וצדיקים ילכו בה' וגו' (ב"ב פ"ט) ואף כי מה כחנו? ומה גבורתנו? הארבע אמות של הלכה דלה ורזה הנה עד מאד ואיזה חשיבות יש לרבנים שומרי תורה בזמן הזה, ומי ישמע לנו, ומי יתחשב עמנו? אבל צריכים ומחויבים אנו להשמיע דעתנו עפ"י דעת תורה, וכבר אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: אם לפניך גלוי (שהם לא ישמעו) להם מי גלוי (ולמה לא אמרו)? (שבת דף נ"ה). ובכן כבודו, כתורה עשה, שפנה א"ע לרבנים, שישמיעו דעת תורה, כי ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, וכל אחד מאתנו עליו להשיב דעתו כיד ד' הטובה עליו וד' הטוב יגמור בעדנו.

השאלה, כפי שכבודו כתב, כך היא: "אם רשאי וזכאי עם ישראל בכלל או דור בתקופה ידועה לוותר על איזה חלק מהארץ, ואם עפ"י דין יש היתר בדבר, שנציגי האומה יחתמו על חוזה שע"פ מובעת הסכמה, למסור שטח מן הארץ ללא יהודים, מבלי שתהי' יד ישראל שולטת בה'?"

ועל זה אני מתכבד להשיב ולשאול: על איזה סמך הם — נציגי אומה — עפ"י דין תורה, שכחם יפה כל כך, למסור שטח מן ארצנו הקדושה, שהקב"ה הבטיח לכל עם ישראל, בלי יוצא מן הכלל, למסור ללא יהודים, ולא לבד את ירושלים עיה"ק אלא אפילו על איזה שעל אדמה מן הארץ? מי נתן להם יפוי כח כזה? הדיבור אינו כאן, מי המה הנציגי האומה: אנשים חפשים בדעות או יראים וחרדים; הדיבור הוא כאן על היפוי כח שלהם, עד היכן הוא מגיע? הלא הדקלרציה הבלפורית נתנה בחזרה את ארץ ישראל לעם ישראל, וזכין לאדם שלא בפניו ^{אוצרת השות} זאת אומרת, כבר זכו בה כל האומה: היהודים במדינות הדמוקרטיות, האובדים במדינה האדומה של הסובייטים והנרצחים בארץ היטלר — לכולם יש להם חלק באה"ק וכבר זכו בה; ואם כי כעת אין להם האפשרות לבוא ולהחזיק בארץ, אבל גזירה עבידי דבטלי, אמרו לנו חז"ל (כתובות דף ג' ע"ב) והיום אי אפשר לרגל רוע הגזירות ומחר, תוכל להיות — פתאום האפשרות, והמה, כלומר, הנזכרים האומללים יכולים לבוא ולתבוע את שלהם, ובמדינה העברית, כביכול, שעפ"י התכנית היא גדולה ככף איש ולא יותר, אין מקום לכולם, ונשאלת השאלה, איפה הוא הכח הרשאה של נציגי האומה לעשות עם ארץ ישראל כטוב בעיניהם? היש יפוי כח כזה בעולם? ונשאלת השאלה השניה: נניח שיש להם יפוי כח כזה, הכי זכאי ורשאי לתת קרקע בארץ ישראל אפילו משלו, כלומר, אדמתו הפרטית ומה גם משל צבור? וניתי ונחזי: בנוגע אם יש בעולם איש כזה, שיש לו יפוי כח לדבר ולעשות בשם כל עם ישראל? מדבר בענין זה רבנו הרמב"ם ז"ל, שאומר הלכה עפ"י גמרא הוריות דף ג' ע"א, דאיתא שם: "ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו, קהל גדול, מלבא חמת, עד נחל מצרים, וגו'. מכדי כתוב: וכל ישראל עמו, מלבוא חמת עד נחל מצרים למה לי? שמע מיני' הנני (אותם שבא"י, כלומר, מלבוא חמת) הוא דאיקרי 'קהל' והנני (מנחל מצרים שהיא חז"ל, רש"י שם) לא איקרי קהל. וכתב הרמב"ם בפ"י משניות פ"ו בכורות (וגם בעוד מקומות) וז"ל: לא איקרי קהל בשם מוחלט אלא

היהודים בארץ ישראל, יהא אפילו עשרה מישראל (זאת אומרת, אם אין כאן ח"ו יותר) ואין משגיחין על זולתן שבחור"ל כלל, זאת אומרת כל היהודים בא"י הם נקראים 'קהל'; ובמקום אחר כתב הרמב"ם עוד, שהם נקראים 'כל הקהל' ואם כל ישראל בארץ ישראל מסכימים שפלוגי ופלוגי יהי' השליח לאיזה דבר, יש לו רשות לדבר בשם עם ישראל, שהם נקראים עפ"י התורה 'כל הקהל'; ושיטת הרלב"ח היא דוקא כל ישראל בא"י ולא מהני רוב ישראל אלא דוקא כל ישראל, ובזה לא אמרינן רובו ככולו ואפילו אחד יכול לעכב. ומסייע לו גם היעב"ץ (בהגהותיו לגמ' סנהדרין י"ג), ושיטת ה'בית יוסף' ומבי"ט (בקרית ספר), דגם בזה אמרינן רובו ככולו וסגי ברוב ישראל. והתשב"ץ בתשובה, ח"מ סי' קנ"ט, מכריע, דאם לתקן איזה דבר ~~מסנהדרין~~ רוב אנשי א"י, דרובו ככולו כמו בכל התורה כולו, אבל אם לחוב צריך להיות דוקא כל אנשי א"י ולא סגי רוב, ואפילו מיעוט יכול לעכב, והראי' מפר העלם דבר של ציבור, דצריכים להביא חטאת על שגגות הוראה של סנהדרי גדולה, הי' צריך להיות נוכח כל הסנהדרין, ואם אפילו אחד מחברי סנהדרי גדולה הי' חסר או 'שיהיה' אומר אפילו איני יודע, היינו, אם לא אמר חוות דעתו בהחלט, כבר אין כאן חטאת הקהל, והדברים ארוכים והיא סוגיא עמוקה, אבל קיצור הדבר כך הוא, הדעה המוחלטת נתנה התורה רק לאנשי ארץ ישראל, לכל הפחות אפילו לפוסקים המקילים, צריך להיות רוב אנשי ארץ ישראל; ואם נעיין נראה שמפורש בתורה ובנביאים, למשל, בבראשית מ"ח ד', שיעקב אבינו אמר לבניו: 'ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת', היינו שתלוי זה בזה, טרם שיש לכם את הארץ הזאת, אי אפשר להיות 'לקהל' עמים, כמו שכתב הרמב"ם הנ"ל דבני חו"ל לא נקראים קהל, אבל אם נתתיך את הארץ הזאת, אזי תהי' לקהל עמים; וביהושע א' י"ח: "כל איש אשר ימרה את פיך יומת", ומקשים הפוסקים: מי נתן להם הכח הזה להמית, אם אין כאן עבירה מן התורה? (שו"ת חת"ם סופר חאו"ח סי' ר"ה, מה שכתב להגאון מו"ה צבי חיות ז"ל). אבל פשוט הדבר, טרם שבאו לא"י לא אמרו כזאת, אבל אז כבר באו לא"י והיו 'קהל' מה"ת ויש להם רשות לגדור ולתקן ולעשות כל מה שהקהל מוצא לנחוצו ברוח התורה.

(ב) עתה נשאלת השאלה השניה: לו כבר היה איש עם יפוי כח מכל אנשי ארץ ישראל, הכי מותר לתת לו קרקע מא"י ללא יהודים?

תשובה: משנה מפורשת היא בגטין דף מ"ז ע"א: המוכר שדהו לעכו"ם, (בא"י) לוקח (קונה ומשלם) ומביא ממנו בכורים, מפני תקון העולם, רש"י: שלא יהא רגיל למכור קרקע לעכו"ם; וגם אם מכר יטריח לחזור אחריה ולפדות, ובגמרא שם: שנאמר 'כי לי כל הארץ' ואסור למכור קרקע בא"י לעכו"ם, ובגמרא שם דף ע"ב: מפני תקון העולם אין, מדאורייתא — לא? אמר רב אשי: שתי תקנות היו, מעיקרא הוו מייתו מדאורייתא, כיון דחזי דקא מקרי ומזבני, דסברי בקדושיהו קיימן, ואין אנו נענשין בדבר — רש"י שם — תקני להו, דלא ליתי; כיון דחזי, דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקע ביד עכו"ם, הדר תקינו להו דליתי. ויעיין במהרש"א שם (דף מ"ז ד"ה גמ') ישראל שלקח שדה מעכו"ם וחזר ומכרה לו, והקשה מהרש"א: למה לנו למינקט, ישראל

שמכר לעכו"ם שדהו וחזר העכו"ם ומכרה לו, הי' לנו למינקט פשוט: ישראל שמכר שדהו לעכו"ם? ותירץ: "כיון דאסור למכור קרקע בא"י לעכו"ם לא בעי למינקט מלתא בגוונא, דישראל עבוד איסורא, מש"ה נקיט התנא בכהאי גוונא".

היוצא לנו מכל זה דאסור למכור קרקע בא"י לעכו"ם "כי לי כל הארץ" אמר רחמנא, אפילו קרקע שלו, ואיך יש משכחת למכור קרקע מא"י השייך לכל ישראל? מי יהיו הנציגי האומה שיחתמו מין חוזה כזה, הלא אין 'שליח לדבר עבירה' ועם ישראל בשום אופן לא עשה שליח למעבד איסורא לתת חלק מארצנו הקדושה ללא יהודים, שלא תהי' יד ישראל שולטת עליו, הם מלהזכיר! ארץ אשר אבותינו באו באש ובמים עליה, וקדושה שני' (של עזרא, דקדושה ראשונה יש מחלוקת אם קדשה לשעתה ולעתיד לבוא) וודאי דקדשה לשעתא וקדשה לעתיד לבוא, ואנחנו נלך ונמסור אותה ללא יהודים? והנה בגמרא מסופר עד כמה שרבותינו ז"ל חבבו אדמת ארצנו (כתובות ק"ב) ומסופר שר' אבא הי' מנשק כיפי דעכו; ויש להקשות: למה כיפי דעכו ולא כיפי דירושלים עיה"ק? ואמרתי על זה, דהנה במשנה ריש גטין איתא: המביא גט ממדה"י, היינו חו"ל, צ"ל 'בפני נכתב ובפני נחתם' ואיתי שם הגבולין: רקם, חגר, אשקלון וכו', ר' מאיר אומר 'עכו' כארץ ישראל, לגטין, משמע דוקא ר' מאיר אומר דעכו היא בא"י, אבל אחרים פליגי עליו; ובכל אופן ספק אם היא א"י (עיי' ברטנורה שם), וזה אשמעינן: ר' אבא הי' מנשק כיפי דעכו, אף דהיא ספק אם היא א"י, בכל זאת היתה חביבה עליו כ"כ, עד שנשק כיפיה ומה גם אדמה, שהיא ודאי ארץ ישראל.

אבל אין כל חדש, גם כזה כבר הי' שהציעו מדינה עברית בא"י, בשנת 1566 רצה השולטן סלים לתת לדון יוסף הנשיא, חתנה של הגברת הנדיבה דונה גרציה, חלק מא"י, העיר טבריה ועוד כפרים מסביב לה. אז הי' בא"י (בעיר צפת) רבותינו בעל הבית יוסף, המבי"ט, ר' יו"ט צהלון ועוד, וכנראה גם הם לא הסכימו לזה ולא נתגשם למעשה שום דבר ולא עלה כלום. כותבי דברי הימים מספרים בקיצור והדבר לא ידוע על בוריו, כל הדבר מספר בעל 'עמק הבכא' ועוד נוצרי אחד (איני זוכר שמו), אבל הדבר ברור שאיזה דבר הי' והב"י וכל חכמי צפת שותקים ולא מדברים ולא דברו אז כלום (מחוץ ל'המביט' בתשובה סי' ל"ד, שנוגע מעט מזה). והלא דבר הוא: האשה החשובה דונה גרציה וגם חתנה דון יוסף נשיא, בקושטא נשאר שמם לברכה, שהם עשו בכל מסירות לבם לטובת האומללים שגורשו מספרד, והעסקן החשוב דון יוסף הנשיא, שהביא לידי כך שהשולטן רצה ליסד מדינה עברית בא"י — ופתאום שתיקה גמורה מזה הענין הנכבד והרבנים הגאונים שאנחנו מתאבקים בעפר רגליהם, שחיו בימים ההם בא"י (בעיקר חיו בצפת עה"ק), גם הם שתקו ולא נמצא שמץ דבר בספריהם היקרים שנתחברו אז; ואף כי אי אפשר לנו להגיד דבר על בוריו, אבל היודע את התקופה ההיא (ז.א. הישוב בא"י אחר גירוש ספרד) נקל לשער את השתיקה הזאת מה טיבה: כיבוש קושטא בשנת 1453 ע"י התוגרמים וירידת מלכות ביצנץ היו לכאורה, מין ישועה לישראל; הרב ר' יצחק צרפתי הוציא אז 'קול קורא' לקהלות ישראל שאנחנו מוצאים בו דברים כאלה: 'ועתה ישראל מה לך נרדם, בואו ורשו את הארץ, אשר ד' נתן לכם, כי פקד

ד' את עמו ושם דרך אחרת (ז.א. לא הדרך המסוכנת שהיתה עד עכשיו), דרך תוגרמה'. וזה רק איזה מלים מקול הקורא ההיסטורי הזה ואין כל פלא על השמחה הזאת, כי שלטונות הנוצרים באירופה, ובתוכם גם האפיפיור, נתנו פקודה על כל רב החובל אשר יקח יהודי אתו בספינה שלו — יענש בכל חומר הדין, וכל יהודי שימצא בספינה שלו, להשליכו תיכף לים, ומאז אין יוצא ואין בא לארצנו הקדושה, מימי הצלבנים עד העת הזאת. ורק בכיבוש אה"ק ע"י תוגרמה נתחדש הישוב. אבל האמת שהשולטן סלים האוהב ישראל, שדון יוסף הנשיא ועוד יהודי אחר (ר' שלמה אשכנזי, אשר על ידו בטלה גזירת הגירוש בוינציה בשנת 1573) היו מיועציו הקרובים — מוכן היה גם לפייס את מלכי אירופה, ובכל אופן שלא להכעיס אותם, ועשה מין פשרה — כמו עכשיו לערבים — ורצה לתת להם (ליהודים) חלק קטן מא"י (טבריה ובנותיה), שתהיה מדינה עברית ותיהודים יוותרו על יתר הארץ. ומובן שכל גדולי הדור בעת הזאת, אשר לא יכלו לצאת בגלוי נגד השולטן סלים — בחרו בשתיקה, שלא לסייע, אשר ממילא לשוא עמלו הבונים בה.

(דברים אלה נכתבו בחפזון ולא בדקתי בדיוק את המקורות בענין החשוב הזה, וחזון למועד אי"ה, כי זהו פרק חשוב בדברי ימינו וכדאי לברר על נכון).

עד כאן להלכה, מכאן ואילך למעשה: אלמלי הייתי בקונגרס והייתי מקבל רשות הדבור הייתי אומר כל אשר עם לבי בנוגע למדינה יהודית, אבל לא זכיתי ולא נוכחתי שם. בכל זאת, כיון שדנים עליה, לא עת לשתוק ויש רשות לכל יהודי לדבר, את אשר עם לבו. ואני שואל: מה תתן ומה תוסיף לנו המדינה הקטנה הזאת? יהי' לנו מורשה באספה בין-לאומית והוא, כביכול, יגן עלינו. וזה הכול? הלא הקולטורה האירופאית בזמן האחרון הוכיחה לנו לדעת, כי כל דאלים גבר. אנחנו רואים איך הפרקליטים יכולים לפעול ע"ד חבש, סין, גרמניה, רוסיה הסובייטית וכו' וכו'. המדינה הקטנה הזאת תהי' מוקפת ערבים השונאים אותנו, ואם ח"ו יתנפלו עלינו ויעשו מכל המדינה עפר ואפר — מה יהי'? המורשה שלנו באספת הלאומים יצעק בוודאי חמס על העוול הזה והמיניסטר הבריטי בפרלמנט בלונדון יצטער, הכול כנהוג, אולם מכל זאת לא תהא לפצועים שיסבלו מהערבים אפילו תחבושת אחת. האם לא מוטב לנו שנאחו בשתי ידים בהצהרת בלפור, שנחתמה ע"י חמשים ושתים ממלכות, והיא כוללת כל ארץ ישראל, ואם לא ממלאים אותה בשלימות, עכ"פ יכולים אנו לצעוק. היום הרוח היא ככה ומחר יכול לבוא מיניסטר בפנים חדשות ורוח אחרת ויגיד: מה שהבטחנו יש למלא. לב מלכים ושרים ביד ד'. שניתן חלק גדול כ"כ מא"י בשביל לקבל מדינה, כביכול — מה שאנו נותנים אנו יודעים, אבל מה שנקבל — עדיין לא ידוע לנו. לא! לא נמסור את ארצנו הקדושה! יש לנו הבטחה מגבוה מעל גבוה, להרחיב את גבולותינו בשלוש מדינות נוספות: קיני קניזי וקדמוני (ב"ר פמ"ד, רש"י ורמב"ם), אל גירא ואל נחת. נתחזק ונתאמץ ויהי נועם ד' עלינו עד שיבוא גואל צדקנו.

בברכת הגאולה ובכבוד רב לכל עסקני ישראל

ג. ב. מתלבט אני בפירוש הפסוק: ונשפטתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פוזרו בגויים ואת ארצי חלקו (יואל ד' ב'). יעני' נא מר.

*

כח. מאת ד. ס. אל הרב ישראל חבס (עורך "היסוד") — י"ט אייר תרצ"ח — 19.5.38. את מכתבו מיום ט"ו אייר קבלתי ובחפץ לב הייתי מסכים להשתתף בישיבה כזאת, אשר אודותה אדוני כותב לי. כב' יודע כמה מרץ וכחות השקעתי, כדי להשפיע על המזרחי והקונגרס, שיתנגדו לחלוקת הארץ, שאני רואה בזה סכנה גדולה. אלו שיופיעו כעת בפני הועדה, "המנהיגים שלנו", אין שום ספק שילכו בדרכם הרגילה, דרך הותרנות והפשרנות, דרך של חסול הציונות והבאת נזק ואסון בשביל עם ישראל וארץ ישראל. לצערי הרב, הנני שוכב על ערש דוי בבית החולים ואין לי שום אפשרות להשתתף בישיבה החשובה הזאת. אולם הנני מוכן לעזור לכם במלחמתכם בכל האמצעים אשר בידי. הנני מבקשו שיסלח מאד על זה, שאני מטריח, וימסור נא בשמי את דעתי בישיבה הזאת.

אוצרות התורה
אוצרות השות

כל אלה השוללים והדואגים לגורל ארץ ישראל צריכים לצאת במלחמה חריפה למען שלמות הארץ ולא שכל אחד ואחד ישב בקרן זוית שלו והמזיקים יעשו את שלהם. ע"ד המכתבים של הרבנים השוללים אשר כב' מבקשני לשלח אליו, אין ביכלתי לשלחם אליו כעת, אבל אני תקוה שבשבוע הבא יוטב מצבי ואז אשלחם אליו.